

CATALONIA BACKGROUND INFORMATION [SÈRIE E / 2013 / 8.1 / CA]

Data: 08/10/2013

Autor: Joaquim Albareda*

CATALUNYA: UN ESTAT FINS 1714

L'historiador Pierre Vilar (1962) va escriure que, entre 1250 i 1325, Catalunya era el país d'Europa a propòsit del qual seria menys inexacte parlar d'Estat nació. Aleshores, s'havia desenvolupat la nació –la comunitat humana, amb vincles de solidaritat i amb trets culturals i lingüístics comuns- i, tot seguit, l'Estat, consolidat amb l'expansió mediterrània. I això dins el marc plural de la Corona d'Aragó. Deia Vilar: "Llengua, territori, vida econòmica, formació psíquica, comunitat de cultura: les condicions fonamentals de la nació ja hi són reunides perfectament des del segle XIII".

És cert que a partir de la unió de corones d'Aragó i Castella el 1479, podem parlar d'un Estat de "sobirania imperfecta", ja que ambdós blocs territorials compartien monarca, rei de les Espanyes, encara que cadascun disposava del seu propi ordenament jurídic-polític dins una monarquia composta. Catalunya va mantenir el seu Estat fins 1714, el qual tenia els fonaments en les Corts i en les Constitucions, disposava d'un sistema fiscal, amb deute públic i amb moneda propis, i d'una Diputació del General que assumí la representació de tot el país des de 1365.

Per entendre l'aposta catalana en la guerra de Successió cal tenir presents els trets econòmics i socials d'aquella societat. A l'entorn de 1700 començava a dibuixar-se una economia especialitzada, orientada cap a la producció i al comerç posant els fonaments del desenvolupament del segle següent, acompanyada d'una societat dinàmica que tenia accés a la representació política en les institucions. Els dirigents catalans van veure en el conflicte internacional l'ocasió de fer avançar fermament el model constitucional, alhora que un projecte econòmic favorable al comerç lliure i a la producció autòctona. D'aquí, doncs, l'alineament amb les potències marítimes (Anglaterra i les Províncies Unides) a favor de Carles III l'Arxiduc i en contra de Felip V d'Anjou, nét de Lluís XIV. El pacte de Gènova (20 de juny de 1705) signat per Mitford Crow, plenipotenciari de la reina Anna i per una representació de prohoms catalans donà forma al compromís mutu. Els catalans es comprometien a lluitar a favor de Carles III l'arxiduc mentre que els anglesos asseguraven suport econòmic i militar, alhora que es responsabilitzaven de fer respectar les Constitucions.

Durant el 1711, Gran Bretanya va emprendre negociacions secretes amb França, a esquesnes dels aliats, per tal de posar fi a la guerra. Malgrat que la reina Anna d'Anglaterra en les negociacions prèvies a la pau d'Utrecht (1713) insistí en la defensa de les llibertats catalanes, l'ambaixador a Madrid Lexington va topar amb una oposició radical per part de Felip V a l'hora de trobar un punt d'acord en aquest tema. I tot i que el tractat d'evacuació de les tropes aliades negociat el gener de 1713 pel mariscal Starhemberg i per Lexington, preveia l'amnistia per als partidaris de Carles III i la conservació de les lleis de Catalunya, aquelles dues garanties van acabar desapareixent dels acords de pau. En efecte, inicialment la reina Anna defensà que es conservessin «tots els privilegis». Més tard, per acontentar Felip V va proposar el terme «privilegis antics» (una fórmula ambígua perquè no concretava si es referia a les Constitucions en temps de Carles II o bé a les aprovades en Corts el 1702 o bé el 1706 i que deixava totalment en mans del rei la interpretació de quins eren aquests privilegis). Tanmateix, Felip V s'oposà rotundament a aquest mínim reconeixement i, al darrer moment, el secretari d'Estat Bolingbroke va acceptar la fórmula que li suggerí el plenipotenciari marquès de Monteleón, que és la que apareix en l'article XIII del tractat d'amistat entre Gran Bretanya i Espanya (27 de març de 1713). El redactat afirma, cínicament, que als catalans se'ls concediran «todos aquellos privilegios que poseen los habitantes de las dos Castillas», que era com dir que se suprimien les llibertats. El comte de la Corzana, representant de l'emperador, denuncià l'abandó dels catalans a canvi «del opio del Perú y Potosí que de presente ha adormecido al ministerio inglés».

De poc va servir que l'ambaixador català Pau Ignasi de Dalmases, acompanyat pel comte de Peterborough, fos rebut per la reina Anna el 28 de juny de 1713, a qui va demanar el seu suport recordant-li que els catalans s'havien implicat en la guerra per incitació dels anglesos i que «siendo este país tan libre y tan amante de la libertad debía proteger otro país que por sus prerrogativas podría llamarse libre [ja que] las leyes, privilegios y libertades son en todo parecidas y casi iguales a las de Inglaterra». O que un grup de 24 whigs de la Cambra dels lords, el 3 d'abril de 1714, presentés una súplica a la reina per tal que els catalans poguessin conservar les seves «llibertats, tan valuoses per a ells i, així, seguir gaudint de llurs justos i antics privilegis». O que, un cop morta la reina Anna, tant els membres de la regència com el nou rei Jordi I, que el 18 de setembre de 1714 va rebre a l'Haia l'ambaixador català Felip Ferran de Sacirera, s'engatgessin a protegir Barcelona i a trobar una sortida negociada al cas dels catalans.

Ni tampoc va tenir cap efecte que el 1715 una comissió d'investigació de la Cambra dels Comuns, dirigida per Robert Walpole, considerés culpables de traïdoria als membres del govern dels tories per haver abandonat els aliats i, en concret, als catalans a la seva sort «contràriament a la fe i l'honor», i acusés Bolingbroke d'haver-los tractat de «poble turbulent».

A la fi, els tractats d'Utrecht (1713) que reconeixien Felip V com a rei d'Espanya van significar, ras i curt, la renúncia dels britànics a defensar els

catalans. El vencedor de la guerra apel·là al <<justo derecho de conquista>> per anorrear l'ordenament jurídic-polític. Era la fi de l'Estat català i també de la monarquia composta. Una Nova Planta jeràrquica, uniformitzadora i militaritzada substituï el pactisme i el sistema de representació política vigent fins aleshores.

Amb tot, a la Gran Bretanya, un corrent d'opinió impulsat pels whigs es mostrà crític amb el govern conservador i expressà la seva mala consciència per l'abandó dels catalans, el qual va deixar petja en la historiografia entre el XVIII i el XX amb autors destacats com George M. Trevelyan i Winston Churchill (que va escriure: <<van ser lliurats amb frases diplomàtiques molt corteses, a la venjança del bàndol guanyador>>). Dos impresos publicats el 1714 en són el millor reflex: *The Case of the Catalans considered* que afirmava: <<És ridícul pensar que els nostres ministres siguin guardians tan ineptes de l'honor de la nostra nació; vam tenir en les nostres mans el poder d'imposar qualsevol condició que volguéssim. ¡Abandonarem un poble fidel, l'únic crim del qual consisteix a haver-se adherit a nosaltres? [...] ¿Ha de ser sacrificat aquest poble a la còlera del qui ara és el seu rei? No seria la seva sang un monument etern a la nostra crueltat? [...] Tot això toca el cor de tot ciutadà britànic generós quan considera el cas dels catalans [...] El mot catalans, no serà sinònim de la nostra deshonra?>>. I *The Deplorable History of the Catalans*, que exclamava amb admiració: <<ara el món ja té un nou exemple de la influència que pot exercir la llibertat en ments generoses. Ens calen exemples d'aquesta mena per a conservar l'amor d'aquella joia preciosa enmig dels homes, protegint-los així contra les malvades intencions d'una mena de gent que sempre cerca la manera d'esclavitzar la humanitat>>.

* Joaquim Albareda, catedràtic d'Història Moderna a la UPF (Barcelona)